

УДК 371.023.1

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дубровська Л.О., Дубровський В.Л.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Стаття присвячена дослідженню актуальної проблеми сьогодення готовності вчителів початкових класів до нової української школи. Зазначено, що підготовка нового компетентного вчителя є одним з провідних завдань реформування освіти в Україні. Важлива увага звернена на проблему вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору у підготовці вчителя нової генерації; роль дисциплін психолого-педагогічного циклу в системі професійної підготовки вчителів. **Ключові слова:** учитель, Нова українська школа, компетентність, компетентнісний підхід, ключові компетентності.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається модернізація освітньої галузі. Сучасні освітні реформи спрямовані на підвищення якості і доступності навчання, на виховання людини, яка відповідає потребам XXI століття – ініціативної, самодостатньої та творчої. Як зазначено у Концепції «Нова українська школа», нині особливо гостро постає проблема використання внутрішніх резервів підвищення результативності навчання школярів.

Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття) визначені основні шляхи відродження національної системи навчання, серед яких пріоритетного значення набувають: постійне духовне самовдосконалення, творча самореалізація, задоволення інтелектуально-культурних потреб особистості, підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, формування здатності вчителів динамічно реагувати на запити громадського жит-

тя, забезпечення оволодіння ними передових освітніх технологій, які сприяють всебічному розвитку особистості школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури (О. Абдуліної, О. Алексеевої, Г. Арутюнової, К. Жукуєвої, Е. Іванової, О. Канапацької, Г. Кіт, Л. Нечаєвої, Р. Нью, Є. Палагіної, І. Порохової, В. Сагарди, В. Шутяка та ін.) дозволяє визначити підготовку вчителя як систему змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, що спрямовані на формування особистості майбутнього педагога на основі компетентнісного підходу. На думку вчених, що досліджують питання теорії і методології професійної підготовки, пріоритетною формою розвитку системи освіти повинно стати створення інтегративних курсів, що віддзеркалюють динамізм сучасної наукової парадигми.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пріоритетною проблемою вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації: сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня [1, с. 4].

В умовах модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки і діяльності вчителя початкових класів, оскільки «основою всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості» [4, с. 5]. Пошуки оптимальних шляхів професійної підготовки вчителів початкових класів проходять в контексті сучасних освітніх парадигм (культурологічної, ціннісної, компетентнісної та ін.).

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування необхідності підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм, чинників професійного його становлення, готовності реалізації Концепції «Нова українська школа».

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки вчителя була важливою завжди, її вирішенню присвятили низку праць зарубіжні та українські педагоги, зокрема А. Дістервег, Я. Коменський, К. Ушинський, Д. Дьюї, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович та ряд інших. Вирішенню проблеми в контексті сучасних умов розвитку освіти присвячують свої дослідження знані психологи і педагоги, які розробляють проблему особистісно-орієнтованого навчання і виховання на всіх рівнях освіти (І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Льченко, В. Моляко, Н. Ничкало, О. Пехота, Л. Пуховська, О. Савченко, Г. Сазоненко, В. Сериков, О. Сухомлинська, В. Хайруліна, І. Якиманська).

У професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи великого значення

набувають завдання реформи освіти. Це висвітлено в державних документах, зокрема – Концепція нової української школи, 2016, наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження експериментального навчального плану початкової школи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів, які працюють в межах дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Змістовно-методичне забезпечення ціннісно орієнтованого інтегрованого навчання за програмою «Початкова школа: освіта для життя» від 01.09.2017 року № 1244; Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87), Концепція розвитку педагогічної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776) тощо.

Дослідно-експериментальна робота здійснюється у період з 01 липня 2017 року по 01 вересня 2021 року відповідно до спеціально розробленої Програми за такими етапами: I етап – організаційно-підготовчий (червень 2017 – серпень 2017); II етап – організаційно-пошуковий (вересень 2017 – серпень 2020) – удосконалення змістовно-методичного забезпечення освітнього процесу та його апробацію в умовах спеціально організованого навчання; III етап – підсумковий (вересень 2020 – серпень 2021) – узагальнення результатів попередніх етапів дослідження; проведення аналізу результатів експерименту з використанням визначених методик. Програмою передбачено реалізацію інтегрованого тематично-проектного навчання, тобто організацію спільного освітнього простору вчителя та учнів, побудованого на основі інтеграції змісту освіти та видів діяльності навколо проблемних питань дослідно-творчих міні-проектів, поєднаних спільною темою.

Сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкових класів базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений з сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу школи першого ступеня, підготовлений до організації навчальної діяльності молодших школярів як педагогічної взаємодії, що спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості [4, с. 64].

У цьому році вчителі початкових класів підвищують свою кваліфікацію за Типовою освітньою програмою для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджена наказом МОН України від 15.01.2018 № 36. Зміст Програми може бути покладений в основу професійного розвитку вчителів.

Сучасний навчальний план, який відображає зміст професійної підготовки майбутнього спеціаліста, передбачає, що важливе місце в системі професійної підготовки вчителів належить дисциплінам психолого-педагогічного циклу.

Успіх реалізації усіх ланок педагогічної підготовки студентів визначається впровадженням у практику навчання нових підходів до його організації і сучасних педагогічних технологій. Розробляючи і впроваджуючи нові технології у навчальний процес університету, слід подбати про те, щоб змінити ставлення студентів до педагогічної роботи, стимулювати позитивну мотивацію і прагнення займатися позаурочною виховною роботою з повною віддачею сил і творчості, забезпечити ситуацію успіху для кожного студента. Розробка державних стандартів вищої педагогічної школи вимагає відповідного змістовного наповнення всіх рівнів підготовки фахівця з початкової ланки навчання. Тому майбутньому вчителю потрібно вміти знаходити інформацію та користуватися нею, застосовуючи у своїй роботі нові педагогічні технології, які існують у наш час.

У стандарті першого рівня вищої освіти, ступеня бакалавра, спеціальності 013 «Початкова освіта» (проект, 2016 р.) визначено метою підготовки майбутніх учителів у ЗВО є формування в них професійної компетентності, завданнями професійної діяльності вчителя початкової школи є навчання, розвиток та виховання молодших школярів. Компетентнісний підхід – це спроба привести вищу освіту у відповідність з потребами ринку праці, запитами особистості й суспільства. Компетенції закладаються в освітній процес вищої школи технологіями, змістом, стилем життя навчального закладу, взаємодією між викладачем та студентом. Тому і підготовка спеціалістів у вищій школі України повинна визначатися саме якістю державних освітніх стандартів, навчальних планів і програм, моделей випускників, а також ступенем кваліфікації викладацького складу, рівнем навченості студентів, станом виховної роботи і матеріально-технічної бази та соціально-побутових умов студентів і викладачів.

Забезпечення високого рівня практичної підготовки майбутніх учителів у вузі тісно пов'язане з використанням у освітньому процесі поряд із традиційними, академічними методами навчання так званих активних, професійно орієнтованих.

У Стандарті вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» необхідною умовою набуття майбутніми вчителями початкової школи професійної компетентності є належний рівень розвитку в них загальних компетентностей.

Специфіка роботи вчителя початкової школи полягає в тому, що, на відміну від учителів-предметників, він працює в умовах багато-предметності й має навчати учнів комплексу навчальних дисциплін, визначених Типовим навчальним планом початкової школи, які реалізують 9 освітніх галузей Державного стандарту початкової загальної освіти. Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визна-

чено за такими освітніми галузями: мовно-літературна (українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовна освіта); природнича; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна. Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей.

Розв'язування задач навчання, виховання й розвитку учнів початкової школи відбувається з використанням комунікативних засобів, оскільки будь-яка педагогічна чи методична задача розв'язується як комунікативна. Тому серед спеціальних компетентностей учителя початкової школи визначено професійно-комунікативну компетентність. Спеціальні (фахові) компетентності формуються при опануванні студентами здебільшого нормативними дисциплінами циклів природничо-наукової (фундаментальної) підготовки (предметна компетентність), професійної й практичної підготовки (психологічна, педагогічна, методична, професійно-комунікативна компетентності).

Професійну і практичну підготовку здійснюють викладачі кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту. З теоретичними основами використання інноваційних технологій, реалізації Концепції Нової української школи, Концепції розвитку педагогічної освіти, проекту Державного стандарту початкової загальної освіти при вивченні таких навчальних дисциплін, як: Вступ до спеціальності, Актуальні проблеми педагогіки початкової школи (НУШ), Актуальні проблеми організації початкової освіти (НУШ) (інтегрований курс), Інновації у початковій школі (НУШ), Педагогічна майстерність, Основи інклюзивної педагогіки, Педагогічні технології в початковій школі.

Завданнями вивчення педагогічних навчальних дисциплін перш за все є підготувати майбутніх фахівців початкової освіти до розуміння проблем реформування та оновлення початкової освіти, ознайомити з основними проблемами початкової освіти нашої країни та інших країн світу; сформувати відповідальне ставлення до ролі вчителя-реформатора, прагнення поповнювати свої знання, підвищувати професійну майстерність; надати наукові знання про сутність нових підходів та концепцій сучасної освіти та механізми розв'язання педагогічних проблем; застосовувати теоретичні знання з курсу у педагогічній практиці та в процесі подальшої самоосвіти; виховувати відповідальне ставлення до своєї професії, прагнення до самовдосконалення; вміти організувати освітній процес, спрямований на удосконалення існуючої педагогічної системи тощо.

Оволодіння педагогічними інноваціями, які базуються на психолого-педагогічних, соціально-культурологічних та фахових знаннях, дозволить

учителю досягти високого рівня майстерності у здійсненні виховання та навчання школярів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, учитель є головною дійовою особою будь-яких освітнянських перетворень, які вимагають переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності. Важливе місце у освітньому процесі навчального закладу належить саме особистості педагога. Мета професійного розвитку – підготовка і підтримка педагогів для того, щоб допомогти учням досягти високих стандартів навчання і розвитку, ефективність якого зале-

жить від інноваційного управління у навчальному закладі.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання. На особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку навчальних закладів, які готові до впровадження змін.

Список літератури:

1. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти. Монографія. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 332 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. – 206 с.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczija.pdf>
4. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
5. Сорочан Т.М. Учитель нової школи. Підготовка тренерів для навчання вчителів нової української школи / Т.М. Сорочан // Газета «Управління освітою». – 2018. – № 3. – С. 22–28.
6. Хомич Л.О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів в умовах зміни цінностей суспільства / Л.О. Хомич // Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Вип. 1.30. Педагогічні науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/2_4.pdf

Дубровская Л.А., Дубровский В.Л.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Статья посвящена исследованию актуальной проблемы современности – готовности учителей начальных классов к новой украинской школе. Отмечается, что подготовка нового компетентного учителя есть одна из первоочередных задач реформы образования в Украине. Особое внимание обращается на проблемы высших учебных заведений педагогической направленности на этапе интеграции Украины в Европейское образовательное пространство, в подготовке учителя новой генерации; роль дисциплин психолого-педагогического цикла в системе профессиональной подготовки учителей.

Ключевые слова: учитель, Новая украинская школа, компетентность, компетентностный подход, ключевые компетентности.

Dubrovsk L.O., Dunrovskiy V.L.

Nizhyn State Gogol University

TO THE ISSUE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS PREPARATION IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

Summary

The article is devoted to the issue primary school teachers' readiness to New Ukrainian School. It is marked, that primary school teachers' training is one of the leading tasks at educational reformation in Ukraine. Important attention is paid to the problem of higher educational institutions of pedagogical direction at the stage of Ukraine's integration into the European educational space in the training of a new generation teacher; the role of disciplines in the psychological-pedagogical cycle in the system of teacher training.

Keywords: a teacher, New Ukrainian School, competence, competency-based approach.